

Antička Senia

Podno planinskog prijevoja Vratnik¹, prije više od 3000 godina smjestila se prapovijesna Senia. Prije antike bilo je predilirsko ili ilirsko naselje na gradini Kuk (SPOMENICA, 2012: 11)². Prapovijesna Senia bila je upravno, vjersko i gospodarsko središte svoje zajednice. U podnožju utvrđenog naselja, u morskom zaljevu, razvija se podgrađe, luka i trgovište. Nakon rimskih osvajanja sjeverozapadnog dijela Ilirika tijekom 2. i 1. stoljeća prije Krista, Senia postaje iznimno važno naselje. Infiltracijom italskog stanovništva nakon 2. stoljeća prije Krista stvara se novo naselje u podgrađu dok ono na gradini polako odumire. Tako nastaje antička Senia koja će se razviti u žarište romanizacije za podvelebitski prostor i obližnji japodski prostor preko planine Velebit (Glavičić, 1993: 79). Novo rimsko naselje vrlo brzo preuzima vodeću gospodarsku i političku ulogu od obližnjih središta. Nastaje na mjestu spajanja morskih i kopnenih puteva, ispod Vratnika koji je od davnina najkraći prirodni put s mora u unutrašnjost kontinenta. Koristili su ga Liburni i Japodi, zatim Rimljani i na kraju Hrvati. Zbog takvog značajnog strateškog geografskog i prometnog položaja, Senia je već u to doba bila mjesto susreta različitih kultura i trgovine. Proizvodi koji su u grad dolazili iz unutrašnjosti distribuirani su dalje morskim putem, i obrnuto. Trgovalo se od poljoprivrednih proizvoda do luksuzne robe, najviše drvom i solju (Glavičić, 2013: 1).

Stanovništvo antičkog grada: plebs Seniensium

Općenito vlada mišljenje kako je prostor današnjeg Hrvatskog primorja ulazio u sastav liburnske kulture, što znači da bi stanovnici prapovijesne Senije bili Liburni. No, Strabon i Plinije pišu kako su Japodi držali dio jadranske obale pa postoji mogućnost kako su stanovnici prapovijesne Senije etnički pripadali Japodima³. Gradina

- 1 Vratnik je sa svojih 698 metara nadmorske visine najniži prijevoj preko planinske barijere u zaleđu Kvarnerskog zaljeva i Hrvatskog primorja.
- 2 Grčki moreplovac Pseudo Skilak posjećuje ove prostore u 4. stoljeću prije Krista i prvi spominje predilirsko ili ilirsko naselje na gradini Kuk koje se nalazi istočno od današnjeg Senja.
- 3 Strabon i Plinije navode kako su u određenom trenutku Japodi mogli proširiti svoju vlast i na obalu Primorja. No proširivanje njihove vlasti ne znači i njihovu etničku prisutnost na jadranskoj obali. O ovome problemu piše S. Čače, "Položaj rijeke Telavija

Kuk ipak je blizu prijevoja Vratnik, a Japodi su možda iskoristili taj najkraći prirodni put i spustili se s Velebita i Like na more. Tu kontroverzu nažalost još nije moguće razriješiti (Glavičić, 1994: 44). Kasnije, tijekom 2. stoljeća prije Krista, rimski interes za ove prostore raste, započinje intenzivna trgovačka, vojna i politička infiltracija italskog stanovništva⁴. Osniva se novo naselje na mjestu već formirane luke i trgovišta. Rimljani maksimalno iskorištavaju strateški položaj Senije, njezinu luku i komunikaciju s Vratnikom, zbog čega grad u antici dobiva veoma važno prometno i trgovačko značenje. Koliko je trgovina bila važna i prisutna u Seniji, najbolje dokazuju arheološki nalazi grčkog i rimskog novca te nalazi italskih amfora u senjskom akvatoriju. Ulomci apulske keramike na gradini Kuk pokazuju kako je i u predrimskoj Seniji bila živa trgovina s udaljenim prekomorskim krajevima (Glavaš, 2010: 8-11).

Većina znanstvenika pretpostavlja kako je Oktavijan,

Senj danas, pogled na prijevoj Vratnik

budući August, oko 35. godine prije Krista uplovio u luku Senije te preko Vratnika krenuo u vojni pohod prema unutrašnjosti, koji je završio slavnim osvajanjem Segestike. To bi značilo da je Senia već tada imala sigurnu pomorsku bazu koju su Rimljani koristili za ratne pohode.

i pitanje japodskog primorja", Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru.

- 4 Godine 181. prije Krista Rimljani osnivaju koloniju Akvileju, snažno uporište za kontrolu trgovine i početak stvaranja novog tržišta za potrebe rimske ekspanzije na istočnu obalu Jadrana.

Pretpostavlja se da je Senia svoj municipalni status dobila u doba Augusta, u 1. stoljeću prije Krista. Tada ona postaje pravim rimskim gradom, s organiziranom jezgrom rimskih građana i ustrojenom gradskom upravom (Glavičić, 2013: 1). Imenom nije poznat niti jedan municipalni magistrat ili član gradskog vijeća, ali je zato dokumentirana aktivnost gradskog vijeća i puka Senije (*plebs Seniensium*) pri iskazivanju počasti sugrađanima koji su bili članovi kolegija augustala⁵. Epigrafska potvrda postojanja kolegija augustala izravan je dokaz da je u Seniji štovan carski kult. Gdje se točno nalazio objekt u kojem se obavljalo štovanje carskog kulta, zasada nije utvrđeno, ali vjerojatno se nalazio u najužem središtu grada (Glavičić, 2013: 3). Otkrivena epigrafska građa pokazuje djelomičan uvid u narodnosnu pripadnost i socijalnu strukturu stanovništva antičke Senije. Onomastička analiza pokazuje kako su u Seniji živjeli Italici i Orijentalci, a vodeća porodica bili su *Valerii*. Postojao je određeni postotak osoba koje su nosile latinsko ime, ali možemo im samo pretpostaviti autohtono podrijetlo. Isprva su prevladavali Italici, a nakon druge polovice 2. stoljeća dolazi do promjene etničkog stanovništva, a na natpisima se počinju pojavljivati osobe istočnog podrijetla. U to vrijeme Senia doživljava kulturni i gospodarski procvat što je vjerojatno povezano s dolaskom orijentalnog stanovništva. Koliko je zapravo Senia značajna kao prometno i trgovačko središte podvelebitskog prostora, najbolje nam govori podatak o postojanju carskog carinskog ureda za Ilirik - *publicum portorium Illyrici* (Glavičić, 2013: 4). Osnutak carinskog ureda vjerojatno je potaknula tradicija postojanja nekog ranijeg sličnog ureda, gdje je roba prolazila kroz kontrolu i naplatu provizije (Glavaš, 2010: 14)⁶.

Čime se bavilo stanovništvo antičke Senije? Od trgovine je najveću korist imao vladajući sloj, ali što je s običnim pukom? Grad nije imao poljoprivrednih površina koje bi se mogle dodijeliti kolonistima, njezine ograničene plodne površine nisu pogodovale razvoju poljoprivrede, a karakteristika senjskog područja ipak je njegova oštra klima. No uzduž ceste koja je vodila do Vratnika moglo je postojati nekoliko seoskih imanja. Kameni podzidi i ogradni zidovi koji se danas raspoznaju na području grada bili su terasasto oblikovani vrtovi nastali u antičko doba⁷. U tim vrtovima mogla je uspijevati vinova loza i slične

5 *Ordo* i *corpus Augustalium*, odnosno kolegij augustala je red svećenika koji je ustanovio Tiberije 14. godine poslije Krista. Osnovan je za bogoslužje i održavanje kulta cara Augusta i carske obitelji (*gentis Iulidae*).

6 Postojanje carinskog ureda u 2. st. dokumentirano je dvama natpisima uklesanim na žrtvenicima posvećenim Mitri pronađeni u blizini crkve sv. Mihovila u selu Vratnik.

7 Današnji gradski predjeli Mudaričevac, Lopica, Varoš, Čopicevo naselje i Višala.

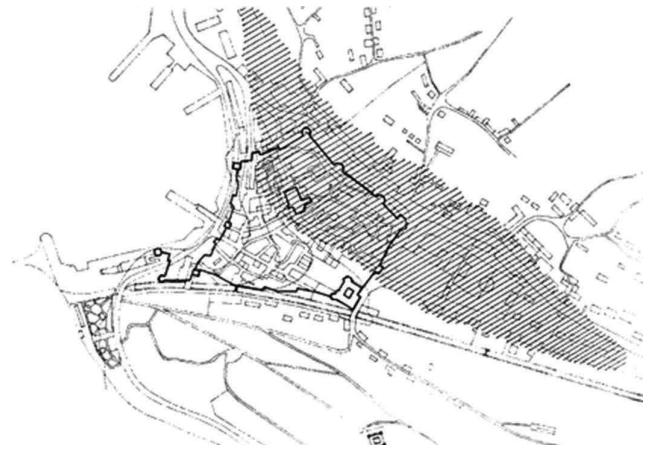
kulture. Uvjeti za razvoj stočarstva, za razliku od razvoja poljoprivrede, bili su pogodniji zbog planinskih predjela senjske okolice. Sigurno je bilo razvijeno i obrtništvo, posebno zanati vezani za obradu drva jer senjska okolica obiluje šumama. Zbog prisutnosti i važnosti luke, sigurno je bila prisutna brodogradnja, a more je pružalo mogućnost za ribolov i preradu soli (Glavičić, 1994: 54).

Urbanizam grada

U vrijeme Augusta, kada Senia postaje žarištem romanizacije, formira se i urbanizam grada. Osnovu urbanističkog oblikovanja činio je morski zaljev, koji je u to vrijeme znatno dublje ulazio u kopno nego današnja luka, do otprilike današnjih Velikih vrata (početak Šetališta Silvija Strahimira Kranjčevića). Emporij prvih doseljenika, pretpostavljena operativna obala i trgovište Senije pružala se od Velikih vrata do Male place (Frankopanski trg), u smjeru sjeverozapad-jugoistok te je činila granicu grada prema moru. Prirodno je da je morski zaljev pružao zaštićenu luku i najbolje utočište od vjetrova i oštre klime. Početak rimske Senije treba potražiti na Aleju, odnosno Šetalištu S.S. Kranjčevića (Glavičić, 1993: 84-85). Osim morskog zaljeva urbanizam grada diktirale su i dvije glavne prometnice. Ona iz ili u pravcu Tarsatike na sjeverozapadu i ona na jugoistoku, iz ili u pravcu Vratnika. Komunikacija s Vratnikom bila je presudna za prosperitet grada jer je na jedinstven način povezivala obalu s kontinentom (Glavičić, 2013: 2). Na mjestu spajanja tih komunikacija unutar grada nalazilo se središte *forum*. Ulice u pravcu sjeverozapad-jugoistok možemo proglasiti *dekumano*, a komunikacije okomite s tim smjerom su *kardo*. Zbog konfiguracije terena prisutna su neka odstupanja od pravilnog rimskog planskog urbanizma. Tragovi pravilnog rastera ulica mogu se vidjeti u izgledu ulica srednjovjekovnog Senja, odnosno u staroj jezgri⁸.

Pretpostavljajući da su srednjovjekovne ulice zadržale tradiciju antičkih, forum antičke Senije trebao bi se nalaziti na području katedrale. Uočena pravilnost ulica oko katedrale može biti slučajna, ali nalazi pokazuju kako bi taj prostor zaista mogao biti središte grada. Inače urbani areal antičkog grada bio je dosta veći od srednjovjekovnog Senja (Viličić, 1988: 69). Svakako treba spomenuti i fortifikacije, odnosno bedeme. Svaki pravi antički grad morao ih je imati. No zanimljivo je što u Senju još nisu otkriveni temelji bedema. Niti na jednom

8 Rimljani osvojene gradove izgrađuju planski i po etruščanskoj tradiciji. Sve ulice sijeku se pod pravim kutem, a mjesto gdje se spajaju *decumanus maximus* i *cardo maximus* je središte grada. Na forumu su se nalazile javne građevine poput bazilike, kurije te kapitolijskog hrama. Više o tome piše M. Suić, „Antički grad na istočnom Jadranu“.

Satelitski snimak Senja - desno je karta s prikazom srednjovjekovnih zidina i označenim prostor

dijelu srednjovjekovnih bedema nije uočen trag antičkih bedema. Antičke fortifikacije su se vjerojatno nalazile malo dalje od srednjovjekovnih, no arheologija to još nije potvrdila. Senia je koncem 1. stoljeća prije i početkom 1. stoljeća poslije Krista morala imati bedeme jer dobivanje municipaliteta povezano je s nekim osnovnim urbanim elementima rimskog grada. Uz bedeme, tu su morala biti i gradska vrata. Pretpostavlja se da su postojala tri, Morska vrata uz luku, vrata na sjeverozapadu za cestu prema Tarsatici te vrata na jugoistoku za cestu prema Vratniku (Glavičić, 1993: 86).

Od antičkih građevina, arheologija je potvrdila postojanje kurije, kupališta te raznih hramova i svetišta. Kurija je javna građevina, mjesto sastajanja gradskog vijeća dekuriona. Natpis sa spomenom kurije pronađen je na Širokoj kuntradi (Ulica Ive Hreljanovića), a sam naziv te ulice ima slično značenje kao i zadarska Kalelarga, odnosno Široka ulica. Kao Jaderi poznata Kalelarga, upravo ova ulica može biti *decumanus maximus* antičke Senije, ulica koja je vodila do foruma, gradskog središta s kurijom i bazilikom. Pretpostavlja se i postojanje kapitolijskog hrama (Glavičić, 1993: 88).

Terme, odnosno gradsko kupalište (*balneum*) nalazio se na mjestu današnje Osnovne škole Silivija Strahimira Kranjčevića, koja se nalazi na istoimenom šetalištu. Otkrivene su pomoćne prostorije i pet vodosprema. U blizini se nalazio stalni tok vode pa se može pretpostaviti da je određenim tehničkim rješenjem voda dolazila i do kupališta (Glavičić, 1993: 91).

U Seniji su se štovali različiti kultovi, arheološki nalazi nagovješćuju postojanje hramova Magne Mater, Dijane, Libera, moguće Serapisa i Mitreja na Vratniku.

U arheološkim istraživanjima uz katedralu otkriveni su ostaci rimske arhitekture s mozaikom i dva posvetna natpisa koji potvrđuju da se radi o svetištu Magne Mater,

odnosno Kibeles⁹. Pronađene su i dvije oštećene skulpture božice¹⁰. Rađene su od bijelog mramora i prikazuju božicu u sjedećem položaju, ali od obje je sačuvan samo donji dio. Skulptura A prikazuje božicu koja sjedi na tronu, od kojega su vidljivi rukohvati, a s obje strane trona prikazani su lavovi. Skulptura B također prikazuje božicu na tronu, ali za razliku od skulpture A, gdje je božica prikazana u svom klasičnom obliku, na njoj nisu prikazani lavovi, već životinje u planinskom ambijentu. Na desnoj bočnoj strani je bik koji brsti grm, ispod njega je ovca i malo desno je lav koji vrebava. Na lijevoj se strani raspoznaju bik i jarac. Smatra se kako neobična ikonografija prikazuje zapravo životinje u pejzažu (Glavičić, 2013: 7-39).

Skulptura A i B

9 Kibela je prastara božica plodnosti, njezin kult razvio se na području Frigije, današnja Turska. Naziva ju se još i „majkom bogova“, Velika Majka, Magna Mater.

10 Skulptura A otkrivena je 1938. i datira se otprilike u 2. stoljeće. Skulptura B otkrivena je kao spolija u srednjovjekovnom zidu 1967. godine i datira se u početak 3. stoljeća poslije Krista.

Skulptura božice Dijane nije pronađena, ali zato postojanje njezina kulta u Seniji potvrđuju dva posvetna natpisa i glava božice, koja je otkrivena kao spolija 1949. godine. Prvo se smatralo kako glava pripada Kibelinoj skulpturi A, no prema lomu i promjeru vrata glave ona ne može pripadati tom torzu. Osim toga glava je prikazana s dugačkim pramenovima iznad čela spletenima u čvor (*krobilos*), što nikako nije tipično za Kibelu. Glava može prikazivati Dijanu ili Veneru, s obzirom da je već potvrđen kult Dijane u natpisima, smatra se da mramorna glava prikazuje božicu lova¹¹. Datirana je u prvu polovicu 3. stoljeća (Glavičić, 2013: 39 – 59).

Glava božice Dijane

Nekoliko posvetnih natpisa dokazuje i postojanje Liberovog kulta¹². Pretpostavlja se da se njegovo svetište

11 Dijana je staroitalsko božanstvo prirode, božica lova i divljih životinja. Žene je štiju i kao zaštitnicu majčinstva i djece. U 4. stoljeću prije Krista poistovjećuje se s grčkom Artemidom.

12 Liber je staroitalsko božanstvo vina, plodnosti i vegetacije. Poistovjećuje se s kultom helenskog Dioniza, koji je također bog vina, vegetacije, veselja i žena.

nalazilo u Čopićevom naselju, inače mjestu gdje se uzgajala vinova loza. Tamo su 1997. godine otkriveni antički zidovi, a u neposrednoj su blizini otkriveni spomenuti natpisi pa se to povezuje s hramom. No, zanimljiv je kip mladića s ikonografskim karakteristikama boga Libera ili Dioniza koji je otkriven u blizini gradskog kupališta. Mramorna skulptura dosta je oštećena, nedostaje glava. Prikazuje golog mladića koji na lijevom ramenu ima zakopčan nebris, naramak mu je ispunjen voćem, a posebno se ističe grožđe. U visini lijevog ramena vidljiv je i zakrivljen vrh štapa (*pedum*). Drugi dio kompozicije predstavlja stup obavijen vinovom lozom, a u podnožju je prikazana zvijer slična mački. Mramorna kompozicija zasigurno je krasila neko svetište ili moža neki drugi javni prostor (Glavičić, 2013: 59-81).

Skulptura Libera

Mali kip Serapisa

Godine 1898. u zidu palače Vukasović otkriven je mali mramorni kip boga Serapisa¹³. Kao u slučaju Kibelinih kipova i ovaj je sačuvan samo od torza prema dolje. Znamo da se radi o prikazu egipatskog boga jer se ispod baze nalazio posvetni natpis. Inače bog je prikazan kako sjedi na tronu, s desne strane sačuvan je prikaz drva ili stupa na koje se božanstvo naslanja, a s lijeve strane prikazana je neka životinja. Radi se o kipu malih dimenzija pa se može pretpostaviti da je bio postavljen u privatnoj kući, ali zbog posvete vjerojatnije je bio postavljen u nekom manjem svetištu (Glavičić, 2013: 81-89).

Na prostoru današnjeg sela Vratnik pronađena su dva žrtvenika posvećena bogu Mitri¹⁴. To su isti oni žrtvenici koji otkrivaju i postojanje carskog carinskog ureda. Ne zna se što se dogodilo s mitrejem na Vratniku, ostala su nam samo dva žrtvenika koji potvrđuju postojanje mitraističke zajednice koja je svoje obrede možda vršila i negdje u gradu (Glavičić, 2013: 89-101). Pojava orijentalnih kultova i raznoliki panteon nije neobična situacija jer Senia je tada bila grad u koji su dolazili brojni trgovci i pomorci, pogotovo oni istočnog podrijetla. Donosili su svoje običaje, nove ideje i vjerovanja. Svi ovi

kultovi nestaju dolaskom kršćanstva¹⁵. No, zbog brojnih štovatelja ukorijenjene metroačke i mitraističke religije, preuzimanje vodeće uloge kršćanstvu u Seniji sigurno nije bilo lako.

Osim javnih građevina, postojale su i privatne, domusi i insule¹⁶. Dijelovi jedne rimske kuće otkriveni su iza katedrale, identificiran je atrij s lijevom alom te triklinij čiji je pod bio prekriven mozaikom. Brojni ostaci antičke arhitekture otkriveni su i u ostalim djelovima urbanog areala grada. Uglavnom se radi o skromnim ostacima antičkih zidova koji se sijeku pod pravim kutom, i to točno u pravcu sjeverozapad-jugoistok, što dokazuje urbanistički sklad antičkog grada. Na svim zidovima ustanovljeno je rušenje kao dokaz nasilne propasti grada (Glavičić, 1993: 92-93).

Groblja, odnosno nekropole, nalazile su se izvan antičkih gradova, uz prometnice. Na području Senja dokumentirane su nekropole na brdu Nehaj, uz srednjovjekovnu kulu Šabac, na prostoru bivše pilane Olivieri te u Čopićevu i Stolačkom naselju. Na neki način to nam pokazuje sliku grada i gdje su se nalazile njegove granice. Nekropola na brdu Nehaj nema veze s urbanističkom Senijom i nije smještena blizu važne komunikacije. Radi se o velikoj žarnoj nekropoli i smatra se kako tu postoji predrimska tradicija ukopa koja se nastavlja u antici. Veliku važnost pri utvrđivanju gradskog areala ima nekropola na području bivše pilane na sjeverozapadnom dijelu grada, uz magistralnu cestu *Senia – Tarsatica – Aquilea*. Tu su dokumentirani i žarni i skeletni ukopi te epigrafički nalazi. Urbani areal antičkog grada prostirao se upravo do ovog mjesta gdje je graničio s nekropolom. Nekropola u Stolačkom naselju nalazila se uz magistralnu cestu koja je vodila preko prijevoja Vratnik, i tu su utvrđena oba načina ukopa. Preostale dvije nekropole pripadaju kasnoj antici, odnosno starokršćanskoj Seniji. Nastale su oko 4. do 6. stoljeća u neposrednoj blizini grada i nisu utjecale na urbanističko formiranje grada (Glavičić, 1993: 93-95).

Razvoj Senije na kraju možemo zaokružiti na tri faze. Najstarija je vezana za nastanak rimskog emporija u još nedefiniranim odnosu s prapovijesnom gradinom. Nakon toga, oko 1. stoljeća prije do 1. stoljeća poslije Krista slijedi faza urbanog razvitka u pravom smislu te riječi. U to vrijeme Senia dobiva sve bitne elemente rimskog grada. Zadnja je faza tijekom 2. i 3. stoljeća, kada grad dobiva svoj konačan oblik (Glavičić, 1993: 97). To je vrijeme

13 Egipatski bog koji nastaje početkom 3. stoljeća udruživanjem više različitih helenističkih i egipatskih božanstava.

14 Mitra, Nepobjedivi Bog Sunca je božanstvo svjetlosti indoiranskog podrijetla. Najpoznatiji mit o Mitri je njegova borba s bikom. Mitraizam je najpopularniji među vojnicima, trgovcima i pomorcima.

15 Na prostoru katedrale utvrđeno je nekoliko skromnih starokršćanskih tragova (Glavičić, 2013: 2).

16 *Domus* je rimska kuća, *atrium* je njezin središnji dio. Prostorije sa strane zovu se *alae*, *triclinia* je blagovaonica. *Insulae* su najamne kuće, odnosno zgrade za siromašnije stranovništvo. Više o tome piše A. Musić, „Nacrt grčkih i rimskih starina“.

gospodarskog i kulturnog uspona, masovnog doseljena orijentalnog stanovništva, tzv. zlatno doba grada.

Kasna antika

Kasna antika vrijeme je osiromašenja i odumiranja života u Seniji. Sve su češći sukobi Rimljana s barbarima u unutrašnjosti kontinenta i na granicama Carstva. U tim nemirnim vremenima seobe naroda, preko prijevoja Vratnik spustila se neka ratoborna skupina koja je opljačkala i spalila grad, a u povijesnom kontekstu tada prestaje razdoblje antike u Seniji. Nasilnoj smrti antike svjedoče tragovi rušenja i paljenja koji su uočeni u arheološkim istraživanjima na raznim antičkim građevinama. Barbari prekidaju zlatno doba grada, ubrzo propada Rimsko carstvo i Senia, kao mnogi drugi gradovi našeg područja, dolazi pod vlast Istočnih Gota. Njihova vlast potrajat će do sredine 6. stoljeća. Senia još uvijek postoji kao grad, ali više nema ono značenje koje je imala u vrijeme rimske vladavine. Trgovina kao glavni pokretač grada brzo opada. Krajem ostrogotske vlasti Senia potpada pod bizantsku provincijalnu vlast. Dolaskom Avara i Slavena početkom 7. stoljeća raspada se bizantski upravni sustav na ovom području i to je vrijeme konačnog rušenja Senije (SPOMENICA, 2013: 11).

Pogled s prijevoja Vratnik na Senj, Krk i otok Zec

Na ruševinama antičke Senije u ranom srednjem vijeku Hrvati podižu *Senu*, i dalje se kroz povijest razvija grad koji danas zovemo Senj, koji u svom imenu čuva tradiciju antičke Senije (Glavičić, 2013: 4).

Zaključak

Senia se u antici razvija u važan emporij, kao što sama riječ kaže, ona je veliko tržište, luka i prometno čvorište. Koliko je važna dokazuje nam i to što je ucrtana

na Peutingerovoj karti (SPOMENICA, 2012: 11). Razvoj grada započinje za vrijeme Augustovog dugogodišnjeg mira, a pravi procvat uslijedit će u 2. stoljeću nakon Krista, sve zahvaljujući izvanrednom prometnom položaju koji potiče trgovinu i omogućuje stanovnicima Senije daljnji napredak (Glavičić, 19: 49). Arheološki nalazi pokazuju kako su se u rimskoj Seniji nalazili kurija, gradsko kupalište, carinski ured te hramovi i svetišta Dijane, Magne Mater, Libera, Serapisa i carskog kulta. To je jako mali broj podataka s obzirom na značenje koje je Senia imala u antičkom razdoblju. Razlog tome je što je grad nastavio živjeti u neprekinutom kontinuitetu do danas. Ono što je ostalo od antičkih objekata porušeno je do temelja i zatim razgrađivano. Drugi razlog malom broju podataka o antičkoj Seniji vjerojatno je i nedovoljna istraženost (Glavičić, 2013: 5). Nadajmo se da će se to uskoro promijeniti daljnim istraživanjima, time i novim saznanjima o važnom trgovačkom uporištu.

Summary

Iva Škoro, Ancient Senia

Senia is located beneath the Vratnik pass, which is the shortest natural path from the sea in the interior of the continent and vice versa. Because of that strategic location, in antiquity Senia becomes a city rich in culture, an important emporium and the center of romanisation. Archaeological research has documented the existence of the city hall, the city's thermal baths, customs office and shrines of Magna Mater, Diana, Liber, Serapis, temple of the imperial cult and Mithraeum in Vratnik. In addition, we actually know very little about Senia considering how important the city was in antiquity. Hopefully that will change.

Literatura

1. Glavaš, Vedrana, 2010. *Prometno i strateško značenje prijevoja Vratnik u antici*, Senjski zbornik 37; Senj, str. 5-18
2. Glavičić, Miroslav, 1993. *Prilozi proučavanju paleogeneze i urbanističkog razvoja Senije*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio povijesnih znanosti, sv. 32 ; Zadar, str. 79-104.
3. Glavičić, Miroslav, 1994. *Značenje Senije tijekom antike*, Senjski zbornik 21; Senj, str. 41-58.
4. Glavičić, Miroslav, 2013. *Kultovi antičke Senije*, Sveučilište u Zadru, Zadar.
5. SPOMENICA 1962.-2012., 2012. Gradski muzej Senj, Senj. Viličić, Melita 1988. *Povijesna topografija III - urbanistički tragovi rimske Senije*, Senjski zbornik 13; Senj, str. 65-70.